

การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปะบนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนา
The Network Development of Tourist Routes on the Way Home
Arts of Lanna Artists

ทรงเดช ทิพย์ทอง

Tongdach Tiptong

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Mae Fah Luang University

Corresponding Author, E-mail: n.sattawat12@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มี วัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะของบ้านศิลปิน 2) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาบ้านศิลปินเป็นแหล่งเส้นทางท่องเที่ยว และ 3) เพื่อพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปะบนเส้นทางของบ้านศิลปินล้านนา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับกลุ่มเป้าหมาย คือ บ้านศิลปินในจังหวัดเชียงราย จำนวน 15 แห่ง

ผลการวิจัยพบว่า เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะของบ้านศิลปิน มี 3 เส้นทาง 15 บ้านศิลปิน ดังนี้ 1) เส้นทางหอศิลป์เวียงเชียงราย-เวียงชัย 2) เส้นทางหอศิลป์แม่ลาว-พาน และ 3) เส้นทางหอศิลป์แม่จัน-แม่สาย-เชียงแสน จากการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปะบนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนาได้ก่อให้เกิดกิจกรรม “เปิดบ้านศิลปินเชียงราย” จำนวน 30 หลัง 1 หอศิลป์ และวัฒนธรรมอำเภอ เพื่อการท่องเที่ยวและส่งเสริมภาพลักษณ์ “เชียงรายเมืองศิลปะอย่างยั่งยืน” และการจัดทำเป็นแอปพลิเคชันบ้านศิลปิน

ศักยภาพในการพัฒนาบ้านศิลปินเป็นแหล่งเส้นทางท่องเที่ยว มี 3 ด้าน คือ 1) ศักยภาพด้านศิลปิน 2) ศักยภาพด้านแหล่งเรียนรู้ และ 3) ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก, การพัฒนาความพร้อมของบ้านศิลปิน มี 5 ด้าน คือ 1) ความพร้อมด้านงบประมาณ 2) ความพร้อมด้านสถานที่ 3) ความพร้อมด้านเส้นทาง 4) ความพร้อมด้านศิลปิน 5) ความพร้อมด้านนักท่องเที่ยว

การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลป์บนเส้นทางของบ้านศิลปินล้านนาของจังหวัดเชียงราย มี 5 ประการ คือ 1) การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้มีความต่อเนื่อง 2) ความร่วมมือและการสนับสนุนจากหลายฝ่าย 3) การพัฒนาฐานข้อมูลเครือข่ายที่ทันสมัย 4) ความพร้อมของกลุ่มศิลปินภายในเครือข่าย และ 5) การสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก

คำสำคัญ: เครือข่าย, เส้นทางท่องเที่ยว, บ้านศิลปิน

Abstract

This study has three objectives: 1) to study the development of tourist attraction routes in the arts of the artist's home, 2) to analyze the potential and readiness in the development of an artist's home as a source of tourism routes, 3) to develop the tourism network the way of art on the path Lanna Artist home. It is using Action Research with artists' home groups in Chiang Rai Province, consisting of 15 galleries.

The results were found as follows: There are 3 routes of tourist attraction in the artist's home, total 15 galleries: 1) the route of Wiang Chiang Rai Wiang Chai, 2) the route of Mae Lao – Phan, 3) The route of Mae Chan - Mae Sai - Chiang Saen. After that, an activity occurred. "Chiang Rai Artist House Open", 30 units and 1 Art Gallery for Tourism and Image Promotion "Chiang Rai Sustainable Art City" and the creation of an artist's home application.

The potential of developing an artist house is a tourist destination with 3 aspects. 1) Artists, 2) potential of learning resources and, 3) potential of facilities. And development of the readiness of the artist's home, there are 5 aspects 1) Budget readiness, 2) Location readiness, 3) Route readiness, 4) Artist readiness, 5) Travel readiness.

Keywords: Tourist attraction network, Artistic Travel Route, Home Artists.

บทนำ

เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2559 นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ได้กล่าวถึงได้ประกาศต่อสื่อมวลชนว่าจะยกจังหวัดเชียงรายให้เป็นเมืองศิลปะแห่งแรกของประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2560 เป็นต้นไป และจากการประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมในครั้งนั้น ทำให้ศิลปินเชียงรายทั้งหลายต่างดีใจว่ารัฐบาลท่านมีความเข้าใจในศิลปะ รัฐบาลจะได้เข้ามาสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจัง (พระครูวิมลศิลป์กิจ (เรืองฤทธิ์ แก้วเปียง), 2561: 44) การเคลื่อนไหวทางศิลปะของพื้นที่จังหวัดเชียงรายมีมาก่อนหน้านั้นแล้ว พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง กล่าวถึง เรื่องงานวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย ที่ได้เสร็จสิ้นในปี พ.ศ.2549 และได้ติดตามการเคลื่อนไหวของกลุ่มศิลปินร่วมสมัย ในจังหวัดเชียงรายต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ. 2555 พบว่า ชุมชนศิลปินที่ก่อตัวขึ้นและได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาจังหวัดเชียงรายให้มีอัตลักษณ์เมืองศิลปิน คือการเกิดขึ้นของชุมชนศิลปินที่สร้างบ้านเพื่อการแสดงผลงานศิลปะร่วมสมัย เช่น การเข้ามาพำนักเป็นการถาวร การเกิดกิจกรรมในการพัฒนาเมืองและสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน การสืบเนื่องอย่างยั่งยืนของบ้านศิลปินในฐานะสถาบันทางสังคม การสร้างความต่อเนื่องเพื่อสร้างทุนให้กับศิลปินรุ่นใหม่ ด้วยกลุ่มศิลปินเอง ทำให้บ้านศิลปินและจังหวัดเชียงรายเป็นจุดหมายปลายทางของการจาริกแสวงหาแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตบนเส้นทางศิลปะให้กับศิลปินรุ่นใหม่ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ (พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง, 2557: 1) การดำเนินการนี้ได้รับความสนใจจากภาครัฐและการเมืองท้องถิ่นมาก แต่การสนับสนุนยังไม่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม โครงการหอศิลป์ยังได้รับการหยิบยกขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง จนเมื่อเชียงรายมีอายุ 750 ปี ในปี พ.ศ. 2555 มีการระดมความคิดเห็นในการเฉลิมฉลองเมือง โครงการหนึ่งที่ถูกหยิบยกขึ้นมาคือ โครงการหอศิลป์ร่วมสมัย แต่ด้วยความผันผวนทางการเมืองทำให้โครงการนี้มีการปรับเปลี่ยนให้มีขนาดใหญ่ขึ้น กลายเป็นโครงการแม่น้ำศิลปะ (River of Arts) และมีข้อเสนอจากศิลปินว่าควรมีการจัดงานเทศกาลศิลปะที่เชียงราย ในกรณีนี้ พบว่ายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากการจัดงานเทศกาลศิลปะต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก รวมถึงต้องการความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในปี พ.ศ.2554 ได้เปิดบ้านศิลปินเชียงราย จำนวน 13 หลัง กระจายไปทั่วทุกอำเภอในโครงการเปิดป้ายบ้านศิลปิน ทำให้บ้านศิลปินเชียงรายที่เคยเป็นสิ่งนามธรรมสามารถกลับกลายเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและเข้าถึงได้

ถึงกระนั้น ความต้องการของศิลปินที่อยากให้ทางราชการรับรองในฐานะศิลปิน

เชียงรายนี้ กลุ่มศิลปินได้มีข้อเสนออีกอย่างหนึ่งคือการที่หน่วยงานราชการเช่นจังหวัดจะรับรองให้ศิลปินได้ใช้หนังสือเดินทางราชการ หรือที่เรียกว่า พาสปอร์ตสีน้ำเงิน ในการเดินทางไปยังต่างประเทศเพื่อการแสดงผลงาน ซึ่งพาสปอร์ตสีน้ำเงินนี้จะมีสิทธิบางอย่างเช่น การยกเว้นการขอวีซ่าเข้าเมือง แต่เรื่องนี้ยังไม่มีผู้ได้สิทธินี้ อย่างไรก็ตาม การเริ่มดำเนินงานโครงการปฏิบัติงานศิลปะ โดยวัฒนธรรมจังหวัดเชียงรายได้อนุมัติงบประมาณในการจัดโครงการปฏิบัติงานศิลปะ ในชื่อร้อยใจศิลปินสืบศิลป์เมืองเชียงราย โดยเชิญศิลปินเชียงรายและศิลปินที่สนใจเข้าร่วมจำนวน 150 คน มาทำงานศิลปะร่วมกันเป็นเวลา 3 วัน และผลงานศิลปะเหล่านั้นได้ถูกจัดการนำมาแสดงงานอย่างถาวรที่ศาลากลางจังหวัดเชียงราย ไม่ได้ติดประกาศของทางราชการแบบศาลากลางจังหวัดทั่วไป แต่กลายเป็นห้องแสดงภาพขนาดใหญ่ ทั้งนี้ทั้งสองโครงการนี้ไม่สามารถดำเนินการให้สืบเนื่องต่อไปได้ด้วยระบบราชการที่มีการโยกย้ายและผูกพันกับการเมืองระดับชาติ ทำให้เหล่าศิลปินยังต้องรอ และผิดหวังกับระบบราชการจนไม่สามารถที่จะเชื่อมต่อการทำงานร่วมกันได้อีกต่อไป ภายหลังจากเข้าร่วมโครงการเปิดบ้านศิลปินแห่งชาติของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม คือด้านงบประมาณ บุคลากร การบริหารจัดการและองค์ความรู้ของศิลปินแห่งชาติ จากการเปิดบ้านเป็นพื้นที่สาธารณะให้คนเข้ามาเยี่ยมชมและจัดกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม โดยที่ไม่มีการคิดค่าใช้จ่าย ประกอบกับบ้านเป็นที่รู้จัก เพราะการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ทำให้มีคนสนใจเข้ามาเยี่ยมชมบ้านเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ การบำรุงรักษาบ้าน (ศรีสุคลพรหมโส และ ชิสีกา วรณจันทร์, 2561: 172)

ปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมเป็นกระแสความนิยมของชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังทำให้เงินตราไหลเข้าประเทศ ทุกประเทศทั่วโลกจึงได้มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุน โดยการทุ่มงบประมาณ ดูแลและปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สามารถเป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับโลกได้ โดยเฉพาะผลงานศิลปกรรมแบบสมัยใหม่ที่ศิลปินไทยได้สร้างขึ้น เช่น วัดร่องขุ่นจังหวัดเชียงราย สร้างโดยอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์ บ้านด่านางแล สร้างโดยอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์ เช่นกัน และที่ต่าง ๆ อีกมากมายหลายประเทศที่เจริญมั่งคั่ง เรื่องการท่องเที่ยว ได้จัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงศิลปะด้วยการให้ศิลปินในประเทศได้สร้างพื้นที่และผลงานของตน และให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางสัมผัสวิถีชีวิตต่าง ๆ ของผู้สร้างนั้น ๆ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เป็นต้น ทำให้มีเม็ดเงินไหลเข้าประเทศเป็นจำนวนมากศาลปัจจุบันจังหวัดเชียงรายและเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีศิลปิน ตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมากกว่า 500 คน สร้างสตูดิโอ

หรือหอศิลป์ของตน กระจายอยู่ทั่วจังหวัด อาจจะเป็นการเหมาะสม ที่จะเริ่มต้นแบบโมเดล การท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เพื่อให้จังหวัดอื่น ๆ ในประเทศ นำไปปรับใช้ สร้างรายได้ให้กับ จังหวัดศิลปะผนวกกับนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมที่ประกาศให้จังหวัดเชียงราย เป็น เมืองแห่งศิลปะการทดลองเชิงปฏิบัติ การท่องเที่ยวบ้านศิลปินจึงเป็นนวัตกรรมใหม่สำหรับ ประเทศไทยที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะของบ้านศิลปิน
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาบ้านศิลปินเป็นแหล่ง เส้นทางท่องเที่ยว
3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปินบนเส้นทางของบ้านศิลปินล้านนา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านศิลปินในจังหวัดเชียงราย จำนวน 15 แห่ง โดยคัดเลือกเฉพาะบ้านศิลปินที่มีหอศิลป์ สามารถเปิดรับให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมได้ มีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว และมีกิจกรรมทางด้านศิลปะที่เป็นเทคนิคเฉพาะของศิลปิน เช่น การปั้นดิน การวาดภาพ ด้วยเทคนิคต่าง ๆ และการนำวัสดุอื่น ๆ มาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ ให้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมชมบ้านศิลปิน

ขอบเขตพื้นที่การวิจัย ได้แก่ พื้นที่ในจังหวัดเชียงราย โดยเจาะเจาะจงบ้านศิลปินที่มีคุณสมบัติและหอศิลป์ที่สามารถรองรับในการเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน จำนวน 3 เส้นทาง 15 บ้านศิลปิน ดังนี้ 1) หอศิลป์เชียงรายไออุ่น ชัยวิชิต สิทธิวงศ์ 2) ดาซดา สตูดิโอ พุทธรักษ์ ดาซดา และ เอกพงษ์ ใจบุญ 3) บ้านแสงี่ยม ยารังสี 4) หอศิลป์หอม แสงฮัก ธีรยุทธ-อรพิน สืบทิม 5) เครื่องปั้นดินเผาตอยดินแดง สมลักษณ์ ปันติบุญ 6) ควาย ดินดาก ชาตะ ไหมวงศ์ 7) หอศิลป์สุวิทย์ ใจป้อม 8) หอศิลป์บ้านนายพรมมา อินยาศรี 9) ก้าปอ อาร์ต สตูดิโอ : GumPor Art Studio ผูกพันธ์ ไชยรัตน์-วรวิทย์ แสงทอง 10) หอศิลป์ ทนงศักดิ์ ปากหวาน 11) หอศิลป์พานทอง แสนจันทร์ 12) บ้านหลายสี อภิรักษ์ ปันมูลศิลป์ 13) หอศิลป์ทรงเดช ทิพย์ทอง 14) หอศิลป์นริศ รัตนวิมล และ 15) ศรีดอนมูลอาร์ตสเปซ ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ศิลปินในจังหวัดเชียงราย จำนวน 15 คน และตัวแทนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาครัฐ 15 คน ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย สมาคมมัคคุเทศก์จังหวัดเชียงราย ตัวแทนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาคเอกชน ได้แก่ บริษัทธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายรวมทั้งนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและประชาชนที่เป็นนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจนักเรียน และนักศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายพร้อมการบรรยายเกี่ยวกับองค์ความรู้ ปรัชญา แนวคิด ในการสร้างสรรคงานศิลปะของศิลปิน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย โดยการนำศิลปะเป็นตัวขับเคลื่อน และจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ วีดีโอ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับโบรชัวร์และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสารท่องเที่ยวและวัฒนธรรม

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสำรวจเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะของบ้านศิลปิน มี 3 เส้นทาง 15 บ้านศิลปิน ดังนี้

1. เส้นทางหอศิลป์เวียงเชียงราย-เวียงชัย ได้แก่ หอศิลป์เชียงรายอ่อน ชัยวิจิต สิทธิวงศ์, ดาซดา สตูดิโอ (พุทธรักษ์ ดาซดา และ เอกพงษ์ ใจบุญ), บ้านเสียม ยารังสี, หอศิลป์ฮอมแฮงฮัก ธีรยุทธ-อรพิน สีปทุม, เครื่องปั้นดินเผาอดิณแดง สมลักษณ์ ปันติบุญ, ควายดินตาก ชาตะ ไหมวงศ์, หอศิลป์สุวิทย์ ใจป้อม, หอศิลป์บ้านพรหม อินยาศรี
2. เส้นทางหอศิลป์แม่ลาว-พาน ได้แก่ กำปอ อาร์ต สตูดิโอ : GumPor Art Studio ผูกพันธ์ ไชยรัตน์-รววิทย์ แสงทอง, หอศิลป์ทงศักดิ์ ปากหวาน, หอศิลป์พานทอง แสนจันทร์
3. เส้นทางหอศิลป์แม่จัน-แม่สาย-เชียงแสน ได้แก่ บ้านหลายสี อภิรักษ์ ปันมูล ศิลป์, หอศิลป์ทรงเดช ทิพย์ทอง, หอศิลป์นริศ รัตนวิมล, ศรีดอนมูล อาร์ท สเปนซ์ ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ

ผลการดำเนินงานวิจัยควบคู่กับการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปินบนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนาได้นำไปให้เกิดกิจกรรม “เปิดบ้านศิลปินเชียงราย” จำนวน 30 หลัง 1 หอศิลป์ และวัฒนธรรมอำเภอ เพื่อการท่องเที่ยวและส่งเสริมภาพลักษณ์ “เชียงรายเมืองศิลปะอย่างยั่งยืน” เตรียมพร้อมสู่การเป็นเจ้าภาพการจัดงานศิลปะนานาชาติ ไทยแลนด์

เป็ยนนาเล่ เชียงราย 2022 ผลการสรุปลั้หนทางกิจกรรม “เป็ดบ้านคิลป็นเชียงราย” ปรกอบด้วย เส้นหนทางหลัก ๓ เส้นหนทาง คือ

1. เส้นหนทางอำเภอเมืองเชียงราย จำนวน 10 หลัง
2. เส้นหนทางสายเหนือและตะวันออก อำเภอเชียงแสน อำเภอแม่สาย อำเภอแม่จัน อำเภอเมือง อำเภอเวียงชัย จำนวน 10 หลัง
3. เส้นหนทางสายใต้และตะวันตก อำเภอแม่ลาว อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอพาน จำนวน 10 หลัง (พร้อมเป็ดหอคิลปะและวัฒนธรรมอำเภอพาน)

กิจกรรมครั้้งนี้เกิดขึ้้นจากความร่วมมือของหลายภาคส่วน โดยส่วนราชการ จังหวัดเชียงราย สำนั้กงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย สำนั้กงานคิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม สมาคมชั้วคิลปะเชียงราย

ผลการศึกษาแนวคิดการจั้ดทำบ้านคิลป็น ส่วนใหญ่มีทัศนคติสอดคล้อ้กัน คือ เป็้นความฝั้้นและความต้องการของคิลป็นเอง โดยเริ่มจากความต้องการสร้า้้งบ้านของตนเองให้เป็้นที่ทำงานคิลปะ เก็บรักษา และต็ดตั้งจั้ดวางงานคิลปะของตนเอง หลังจกันั้น จากการทำคิลป็นสร้า้้งบ้านให้เป็้นที่ทำงานส่วนตัว มีผลงานคิลปะจั้ดแสดงให้เพื่อนฝูงหรือแขกที่มาเยือนได้เยี่ยมชมนกั้ได้พัฒนาไปสู้การจั้ดทำสตูดิโอหรือแกลเลอรีจั้ดแสดงให้กั้บผู้คนที่สนใจงานด้านคิลปะได้เข้ามารับชม ในอนาคต บ้านคิลป็นเชียงรายจะเป็้นต้นแบบให้กั้บคิลป็นอื่้นๆ ในเมืองต่าๆ ได้นำไปพัฒนาต่อยอดและขยายไปสู้วงกว้าง เป็้นแนวหนทางหนึ่งในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่

ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อการจั้ดทำเส้นหนทางบ้านคิลป็นในจังหวัดเชียงราย พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยว่า ควรมีแนวหนทางจั้ดทำเส้นหนทางบ้านคิลป็น เพราะมีผลดีต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวของผู้ที่สนใจด้านคิลปะให้สามารถเดินทางมาสะดวกสบายมากขึ้น และช่วยพัฒนาเมืองเชียงรายให้เป็้นเมืองคิลปะที่แท้จริง

ผลการศึกษาศักยภาพในการพัฒนาบ้านคิลป็นเป็้นแหล่งเส้นหนทางท่องเที่ยว คิลป็นมีความเห็นด้วยว่า การพัฒนาบ้านคิลป็นเป็้นแหล่งเส้นหนทางท่องเที่ยวมีศักยภาพในหลายด้าน ดังนี้ 3 ด้าน คือ 1. ศักยภาพด้านคิลป็น 2. ศักยภาพด้านแหล่งเรี้นรู้ และ 3. ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

การศึกษาความพร้อมในการพัฒนาบ้านคิลป็นเป็้นแหล่งเส้นหนทางท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีความเห็นเกี่ยวกับความพร้อม 5 ด้าน คือ 1. ความพร้อมด้านงบประมาณ 2. ความพร้อมด้านสถานที่ 3. ความพร้อมด้านเส้นหนทาง 4. ความพร้อมด้านคิลป็น 5. ความพร้อมด้านนักท่องเที่ยว

ผลการศึกษาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางของบ้านศิลปินล้านนาของจังหวัดเชียงราย สรุปได้เป็น 5 ประเด็น คือ 1. การดำเนินการกิจกรรมของเครือข่ายให้มีความต่อเนื่อง 2. ความร่วมมือและการสนับสนุนจากหลายฝ่าย 3. การพัฒนาฐานข้อมูลเครือข่ายที่ทันสมัย 4. ความพร้อมของกลุ่มศิลปินภายในเครือข่าย และ 5. การสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก

ผลการศึกษาความพร้อมที่จะให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมปฏิบัติการทางด้านทัศนศิลป์ (art workshop) พบว่า มีความเห็นแตกต่างกัน ดังนี้ 1. บ้านศิลปินที่มีความพร้อม และ 2. บ้านศิลปินที่ต้องมีเงื่อนไขการจัดกิจกรรม

ผลการศึกษาความพร้อมที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้าพักค้างคืน พบว่า มีผลการศึกษาแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1. บ้านศิลปินที่มีความพร้อม 2. บ้านศิลปินที่อยู่ระหว่างการเตรียมความพร้อม และ 3. บ้านศิลปินที่ยังไม่พร้อม

การศึกษาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางของบ้านศิลปินล้านนา พบว่า มีแนวทางการพัฒนาเครือข่าย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. การจัดทำงบประมาณ 2. การจัดสร้างบ้านศิลปินเพิ่มเติม 3. การสร้างสรรค์งานศิลปะสู่ชุมชน และ 4. การจัดสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลป์

การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนาสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ 3 ประการ คือ 1. การสนับสนุนจากหลายภาคส่วนในสังคม 2. การประชาสัมพันธ์เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และ 3. ศิลปินพัฒนาตนให้มีคุณภาพ

นอกจากนั้น ยังมีประเด็นปัญหาอื่นๆ ที่ควรได้รับการพิจารณาแก้ไขเพื่อเป็นการช่วยเหลือศิลปิน ดังเช่น ปัญหาการจัดเก็บภาษี การออกแบบแบบอารยสถาปัตย์ (Universal Design) การพัฒนาเมืองสีเขียวทางกายภาพ ในเรื่องธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อาหารปลอดภัย ความปลอดภัย ควบคู่กับการสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อพัฒนาจิตใจ ให้เป็นเมืองน่าอยู่ต่อไป

จากการทดลองนำข้าราชการผู้ใหญ่จากกรุงเทพฯ เข้าร่วมบ้านศิลปิน ซึ่งไม่ใช่คนที่สะสม หรือได้ชื่นชอบศิลปะอย่างจริงจัง ไม่ค่อยได้สัมผัสกับศิลปะ ไม่สามารถที่จะเที่ยวบ้านศิลปินล้วนๆ วันละประมาณ 3-4 หลังได้ต้องมีการเที่ยวบ้านศิลปินสลับกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงและรับประทานอาหารชมธรรมชาติไปด้วย การท่องเที่ยวบ้านศิลปิน จะให้เกิดการท่องเที่ยวได้จริง ต้องจัดการให้นักท่องเที่ยว ได้เที่ยวชม สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ บริเวณใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นบ้านศิลปิน ไปพร้อมๆ กัน

สรุปได้ว่า สิ่งที่น่าประทับใจของโครงการพัฒนาเมืองศิลปะ คือ วิสัยทัศน์อันกว้างไกลของภาครัฐ ศิลปิน และประชาชน ซึ่งไม่ได้ยึดติดอยู่กับการพัฒนาเมืองโดยอาศัย

ต้นทุนทางอารยธรรมในอดีตเท่านั้น เช่น การเป็นเมืองเก่า วัฒนธรรมดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คุ้นชินกันเป็นอย่างดี แต่ยังคงเห็นถึง “ศักยภาพ” ของทรัพยากรบุคคล เช่น ศิลปิน หน่วยงานราชการ เอกชน และประชาชน รวมทั้งพื้นที่เมืองที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วนำมาถ่วงดุลกับความต้องการใหม่ จนตกผลึกเป็น “ชุดประสบการณ์ใหม่” นั่นคือมีลักษณะเป็น “วัฒนธรรมรวมตัว (Cultural Homogenization)” ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมสากล แต่ก็ไม่ได้ตัดลักษณะความเป็นท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเมืองเชียงรายให้เป็นเมืองศิลปะเต็มรูปแบบจะดำเนินต่อไปในทิศทางใด หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนจะหาวิธีการจัดการสร้างมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีให้กับชุมชนในระยะยาวให้มีความยั่งยืนได้หรือไม่ เป็นคำถามถึงแนวทางในการสร้างความยั่งยืนและคงทนต่อไปในอนาคต ไม่ใช่เพียงเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามกระแสนิยมเท่านั้น

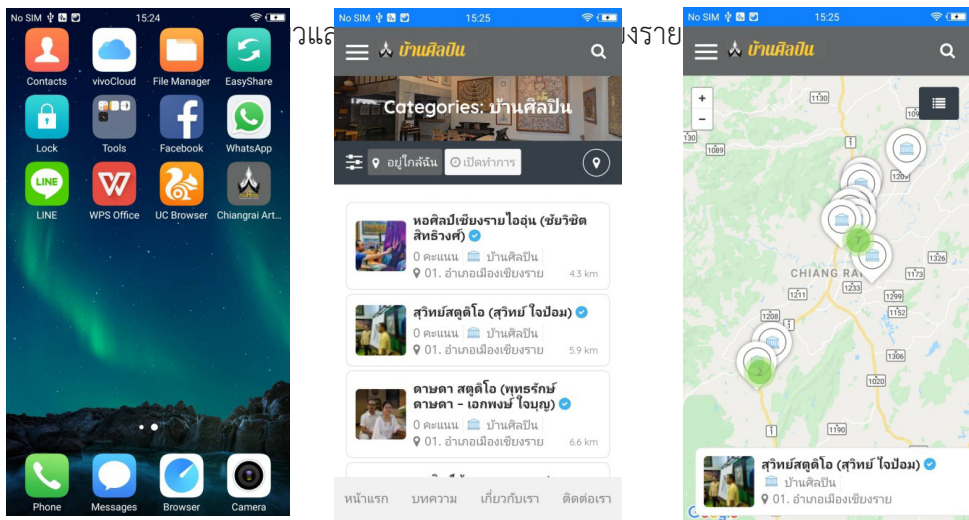
อภิปรายผล

แนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนา คือ แนวคิดการสร้างเมืองแบบมาจิสึคิริ [Machizukuri] คือ การสรรค์สร้างเมืองโดยมีการร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลาย และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างเสน่ห์ของเมือง บนฐานทุนทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ แนวคิดนี้เป็นการอาศัยกำลังของคนในท้องถิ่นในการพัฒนาเป็นสำคัญ คนในท้องถิ่นสามารถสร้างความเป็นท้องถิ่นออกมาได้อย่างเหมาะสมหรือสอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่นมากกว่าการบริหารจัดการจากภาครัฐฝ่ายเดียว เป็นแนวคิดปรัชญาการสร้างเมือง คือ โครงการสร้างเมืองที่พยายามให้ประชาชนมีจิตสำนึกต่อท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ และให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สามารถพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้ด้วยตัวเอง เพื่อร่วมกันสร้างชุมชนที่น่าอยู่ มีชีวิตชีวาและมีเสน่ห์ ตามแบบฉบับที่ประชาชนต้องการอย่างแท้จริง ฉะนั้น การท่องเที่ยวจะต้องให้ความสำคัญกับมรดกทางวัฒนธรรมด้วยการวางศิลปวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลาง และนำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมมาล้อมรอบ ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในรูปแบบนั้นนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์แล้ว ยังเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาเมืองให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย ที่สำคัญคือยังสามารถส่งต่อวัฒนธรรมไปยังคนรุ่นต่อไปในอนาคต (ณัฐกานต์ กันธิ, 2555: 4)

การศึกษาการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยววิถีศิลปบนเส้นทางบ้านศิลปินล้านนา จากตัวอย่างพื้นที่วิจัย สรุปได้ว่า รูปแบบบ้านศิลปินล้านนาสะท้อนถึงตัวตนของศิลปินที่

หลากหลายตามความชอบ รสนิยม และความรู้ทางศิลปะที่ตนเองเชี่ยวชาญผ่านรูปแบบผลงานที่เผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยบ้านศิลปินทุกหลัง นอกจากจะมีส่วนจัดแสดงผลงานของตนเองแล้ว ยังได้จัดสรรพื้นที่บางส่วนสำหรับจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ทางศิลปะ ส่วนการบริหารจัดการมีลักษณะเป็นแบบวิถีศิลปินที่เน้นความเรียบง่าย มีการบริหารจัดการด้วยตนเอง การประชาสัมพันธ์ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน และบางส่วนจากผู้ที่มีโอกาสเดินทางมาเยี่ยมชมที่บ้านที่ช่วยไปประชาสัมพันธ์ต่อ ๆ ไป จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นได้ว่า บ้านศิลปินทุกหลังล้วนมีศักยภาพแตกต่างกันไป มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่ง สามารถต่อยอดและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนได้ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐควรจัดทำแผนการพัฒนาบ้านศิลปินให้มีระบบมากขึ้น เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างทัศนคติในการบริหารจัดการที่ดี และวางรูปแบบของการจัดการองค์กรให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อให้บ้านศิลปินเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง และมีการเผยแพร่ข่าวสารงานวิจัยและกิจกรรมทางสื่อสารมวลชน และเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ อาทิ สำนักข่าวไทย ข่าวภูมิภาค สำนักข่าวทีนิวส์ ข่าวศิลปะ mcot.net เพื่อนำเสนอบ้านศิลปินเพื่อการท่องเที่ยว และส่งเสริมภาพลักษณ์ “เชียงรายเมืองศิลปะอย่างยั่งยืน” และการจัดทำเป็นแอปพลิเคชัน (Application) บ้านศิลปิน สำหรับเพิ่มความสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยว

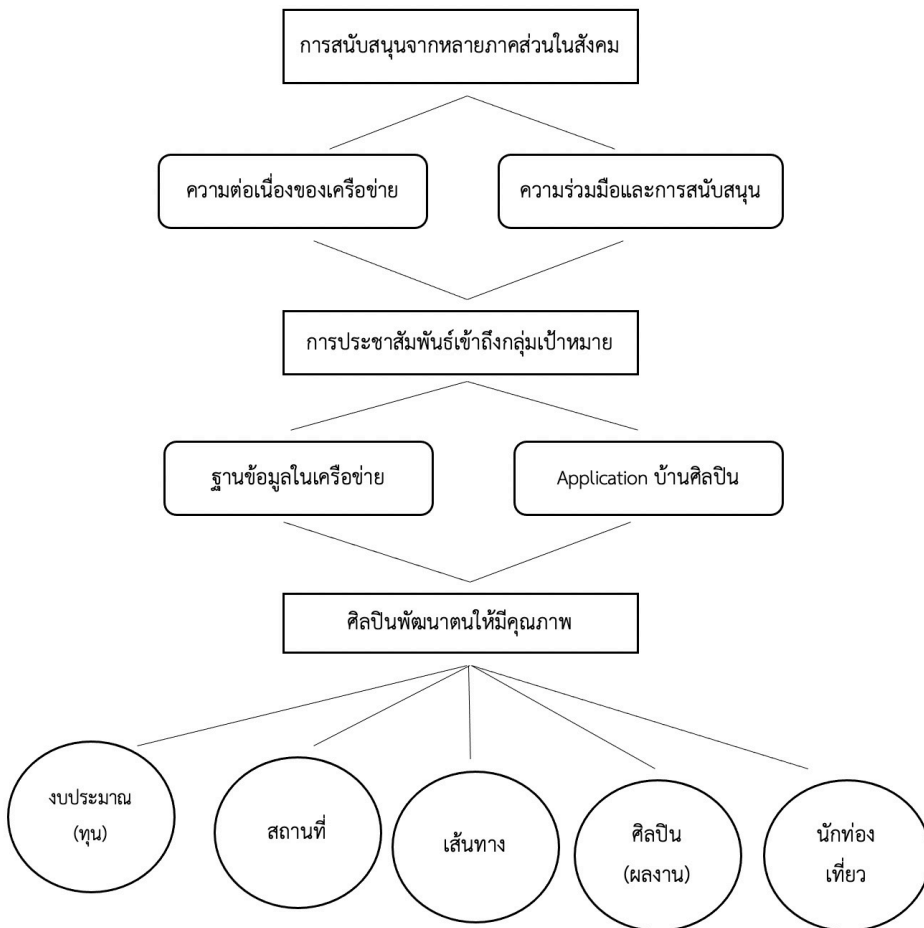

ภาพที่ 2 แอปพลิเคชัน (Application) บ้านศิลปินเชียงราย

ดังนั้น โครงการศิลปะ (Art Project) ในการสร้างเมือง เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาเมืองโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในสังคม ทั้งทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรความรู้ และทรัพยากรทางกายภาพที่หลากหลายของท้องถิ่น แนวคิดในการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อพัฒนาเมืองนั้นมีอยู่หลากหลายแนวคิด ยกตัวอย่าง เช่น การตีความศิลปะในสร้างสรรค์เอกลักษณ์ใหม่ (Reinterpret Arts, Create New Identity) การสร้างพื้นที่ศิลปะทางสังคม (Art Space X Community) อย่างเช่น โครงการบ้านศิลปะ ‘The Art House Project’ คือ ตัวอย่างที่เด่นชัดที่สุดที่สะท้อนถึงการผลักดันให้เกิดพื้นที่ศิลปะระดับชุมชน ให้เป็นพื้นที่ศิลปะในชุมชน และ แนวคิดการจัดเทศกาลทางศิลปะประจำปีของเมืองให้เป็นยอมรับในระดับสากล คือ การเชิญตัวแทนศิลปินและตัวแทนหน่วยงานทางวัฒนธรรมในต่างประเทศ รวมไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ บริษัทเอกชน และองค์กร/ชุมชนภาคประชาชนเข้าร่วมจัดกิจกรรมให้กลายเป็นประเพณีของเมือง ดังนั้น การสร้างเมืองที่ยั่งยืนด้วยศิลปะ (City is Long When Art Lasts) จะเป็นสิ่งที่น่าประทับใจของโครงการพัฒนาเมือง คือ ไม่ได้ยึดติดอยู่กับการพัฒนาเมืองโดยอาศัยต้นทุนทางอารยธรรมในอดีต ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวต่างชาติคุ้นชินกันเป็นอย่างดีเท่านั้น แต่ยังเล็งเห็นถึง “ศักยภาพ” ของทรัพยากรบุคคล (ศิลปิน) และพื้นที่ (เมือง) ที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วนำมาถักทอกรองตีความใหม่ จนตกผลึกเป็น “ชุดประสบการณ์ใหม่” นั่นคือมีลักษณะเป็น “วัฒนธรรม

รวมตัว (Cultural Homogenerization)” ที่ถูกจริตสากลมากขึ้น แต่ก็ไม่ได้ทิ้งอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น (ปิยพร อรุณเกรียงไกร, 2562: ออนไลน์) ซึ่งในประเทศไทยปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะบ้านศิลปินขึ้นหลายแห่ง เช่น การจัดการแหล่งเรียนรู้ย่านบ้านศิลปินและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ชุมชนคลองบางหลวง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร บ้านศิลปิน คลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร การพัฒนาเมืองด้วยชุมชนศิลปินที่พำนักถาวรในเชียงราย การพัฒนาบ้านศิลปินแห่งชาติให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย ปรากฏการณ์เหล่านี้คือจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเมืองนำอยู่ในรูปแบบเมืองศิลปะในอนาคตที่ควรได้รับการสืบสานและพัฒนาต่อไป

องค์ความรู้จากงานวิจัย

ส

การศึกษาศักยภาพในการพัฒนาบ้านศิลปินเป็นแหล่งเส้นทางท่องเที่ยว ใน 3 ด้าน คือ 1. ศักยภาพด้านศิลปิน คือ การพัฒนาศักยภาพทางศิลปะของศิลปินให้สูงขึ้นทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ ตลอดจนความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการบ้านศิลปิน และมีแนวทางในการพัฒนาศิลปินรุ่นใหม่ ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม ซึ่งจะเป็นช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมสู่สาธารณชนในวงกว้าง 2. ศักยภาพด้านแหล่งเรียนรู้ของเครือข่ายศิลปินให้มีความเข้มแข็งเพื่อสร้างพลังทางสังคมในการพัฒนาเมืองนำอยู่โดยใช้ศิลปะ การสร้างการยอมรับของสังคม ซึ่งจะเป็นพลังในการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ ของสังคม ตลอดจนการดำเนินการกิจกรรมของเครือข่ายให้มีความต่อเนื่อง มีความร่วมมือและการสนับสนุนจากหลายฝ่าย การพัฒนาฐานข้อมูลเครือข่ายที่ทันสมัย และ 3. ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในด้านสถานที่และเส้นทางโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และมีหน่วยงานภาครัฐมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบ้านศิลปินเพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 30 หลัง 1 หอศิลปะ และวัฒนธรรมอำเภอ และส่งเสริมให้เป็นแลนด์มาร์กของการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย การสนับสนุนเรื่องงบประมาณ บุคลากร การบริหารจัดการ เทคโนโลยีสารสนเทศ และสื่อประชาสัมพันธ์แก่ศิลปิน เพื่อพัฒนาให้เส้นทางท่องเที่ยวบ้านศิลปินมีศักยภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนเรื่องงบประมาณ บุคลากร การบริหารจัดการ เทคโนโลยีสารสนเทศ และสื่อประชาสัมพันธ์แก่ศิลปิน เพื่อพัฒนาให้บ้านศิลปินมีศักยภาพเพิ่มขึ้น และมีนโยบายและแนวทางที่ชัดเจน มีความต่อเนื่องในการบริหารพัฒนาเมืองนำอยู่ในรูปแบบเมืองศิลปะให้เป็นต้นแบบของประเทศ
2. ศิลปินควรพัฒนาศักยภาพทางศิลปะของตนเองให้สูงขึ้นทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ ตลอดจนความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการบ้านศิลปิน และมีแนวทางในการพัฒนาศิลปินรุ่นใหม่ ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม ซึ่งจะเป็นช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมสู่สาธารณชนในวงกว้าง
3. เครือข่ายศิลปินต้องพัฒนาความเข้มแข็งเพื่อสร้างพลังทางสังคมในการพัฒนาเมืองนำอยู่โดยใช้ศิลปะ การสร้างการยอมรับของสังคม ซึ่งจะเป็นพลังในการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ ของสังคม

บรรณานุกรม

- พระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ แก้วเปียง). เชียงรายเมืองแห่งศิลปะ. **สารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง. (2557). เชียงรายเมืองศิลปิน : การพัฒนาเมืองด้วยชุมชนศิลปินที่พำนักถาวรในเชียงราย. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- ศรีสุคล พรหมโส และ ซิลิกา วรณจันทร์. แนวทางการพัฒนาบ้านศิลปินแห่งชาติให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม. **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**. 10(1): 172.
- ณัฐกานต์ กันธิ. (2555). **มะจิสุคุริ (Machitsukuri) กับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปิยพร อรุณเกรียงไกร. (7 มิถุนายน 2556). **Creative Knowledge** . <https://hr.tcdc.or.th/en/Articles/Detail/NAOSHIMA>. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2562.